

4. Равен Дж. Выходя за рамки стандарта «3 Rs» (чтение, письмо, арифметика): достижение и оценивание более широких целей в сфере образования / Дж.Равен // Метод проектов. – Минск, БГУ ЦПРО, 2003.

PSYCHOLOGICAL COMPETENCE AS A PROBLEM OF PERSONALITY'S PSYCHOLOGY

Barinova Lina

Abstract. *The article deals with the theoretical ground of the phenomenon of psychological competence of personality, that is innovative and is not presented enough in domestic psychology.*

There is one particular difficulty about the the general psychological definition of «competence» which can denote different phenomena: thinking actions (processes, functions), personal traits of a person, motivational tendencies, values (guideline disposition), especially pesonal and conventional interactions, practical skills, abilities etc. Competence is the willingness of the subject to effectively organize internal and external resources to setting and achieving goals. Internal resources refers to knowledge, skills, competencies (ways of life), psychological characteristics, values etc. Competence is a quality acquired through reality situations, reflection experience. Despite practical importance and undeniable scientific interest in the issue of competence, in most cases, researchers limited the study of a set of professionally important qualities, especially their formation and evaluation, often identified the concept of proficiency and professionalism. The methodological mistake of current theoretical approaches to the study of competence lies in their excesses. Researchers make long lists of competencies, without thinking about the whole human personality. It is also important to think about how competence can be measured and whether it covers the whole period of life.

Keywords: *competence, competense, structure of competence, competence approach.*

ЕКОЛОГІЯ ДИТИНСТВА У СУЧАСНІЙ ОСВІТНІЙ ПАРАДИГМІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

УДК: 372.3+504+159.922.73+316.6

Соцька О. П.

У статті розглядаються загальнотеоретичні засади екології дитинства. Розглянуто чинники благополуччя екології дитинства. Визначено мету екології дитинства. Визначено одне з ключових понять екології дитинства – здоров'я. Подано показники фізичного, психічного та соціального благополуччя дитини дошкільного віку.

Ключові слова: *екологія дитинства, фізичне благополуччя, психічне благополуччя, соціальне благополуччя, здоров'є, адаптація.*

ЕКОЛОГІЯ ДЕТСТВА В СОВРЕМЕННОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ПАРАДИГМЕ: ТЕОРЕТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Соцькая Е. П.

В статье рассматриваются основания переориентации системы экологического воспитания детей дошкольного возраста в контексте экологии детства. Изучены предпосылки выделения экологии детства в науку экология человека. Поданы показатели благополучия (физичес-

кого, психического, социального) в период дошкольного возраста. Рассмотрены факторы обеспечения благополучия экологии детства.

Ключевые понятия: экология детства, благополучие, здоровье, адаптация.

ECOLOGY CHILD WELFARE AS AN INDICATOR OF SOCIAL ENVIRONMENT OF PRESCHOOL AGE PERIOD

Sotskaya L. P.

The article deals with the grounds of reorientation of environmental system of upbringing children of preschool age in the context of ecology of childhood. Background of distinguishing ecology of childhood from the ecology of manhood is studied. Indicators of prosperity (physical, mental, social) in the period of preschool age are given. Factors of providing welfare of ecology of childhood are also considered.

Keywords: ecology of childhood, prosperity, health, adaptation.

З чого починається країна Дитинства? З відчуття радості, любові та теплого сонечка. Саме ці чинники започатковують розуміння *екології дитинства*.

Сучасна педагогічна наука торкається різнобічних питань формування особистості дитини та її всебічного розвитку у контексті соціалізації до навколишнього середовища під час ознайомлення з природою, формування системних знань про природу та їх перетворення у певні переконання, що спрямовано на формування екологічної культури дитини.

Приєднання України до реалізації Концепції сталого розвитку, філософською основою якої є – *біоцентризм*, розуміння людини як особливого, розумного створіння, але все ж таки тільки частини природи, створює певні суперечності між існуючими поглядами. В основі цих поглядів лежить протилежне біоцентризму філософське спрямування – *антропоцентризм*, при якому в системі «людина – природа» людина розглядається як головна дієва особа, яка може змінити своє оточення як їй заманеться, для власного блага і спрямовує свою діяльність на підкорення природи.

Як свідчить сучасна практика дошкільних навчальних закладів, перед педагогічною наукою і практикою постало завдання, пов'язане з необхідністю подолання певної суперечності, що існує між метою, завданнями екологічної освіти дошкільників, які ґрунтуються на біоцентричній концепції, та її змістом, який часто відображає антропоцентричний підхід. Натомість, орієнтація на здійснення екологічного виховання з позиції сучасної освітньої парадигми недостатня для повноцінної реалізації та створення умов екології дитинства.

Отже, метою нашої статті є вивчення та обґрунтування наукового розуміння екології дитинства у контексті екології людини.

На сучасному тлі наукової думки *екологія дитинства* розглядається у вимірі педагогічної спадщини В. Сухомлинського (А. Богун, О. Савченко та ін.), у контексті виховання здорового способу життя (В. Пеговяк), економічної безпеки дітей (М. Курик) та ін.

Учені (М. Курик, О. Тяжка) у контексті збереження генофонду нації українців *екологію дитинства* розглядають, як напрям, передусім, профілактичної медицини, що набуває особливої державної ваги з огляду на демо-

рафічні наслідки екологічної кризи [6, С.50-51]. Враховуючи прояв впливу довкілля на дитячий організм, автори виокремлюють в екології людини *екологію дитини*.

Розуміння екології дитинства будемо розглядати як виокремлене знання у сучасному вимірі науки екології людини з характерними рівнями – здоров'язбережувальному, культурологічному, індивідуальному. Де на здоров'язбережувальному рівні провідне місце займає права людини на життя в умовах за відповідними нормами; на культурологічному – невідомість залучення дитини до цінностей людства й конкретного суспільства; на індивідуальному рівні – сприяння самопізнанню, самоставленню, самосвідомості тощо.

Насамперед звернемось до дефініції поняття «екологія дитинства» як термінологічного словосполучення. Термін «екологія» пов'язан із змістовим грецьким коренем «*oikos*» - дом, родина — поняття, вчення, наука. «Дитинство» за українським педагогічним словником визначається як «період інтенсивного фізичного й психічного розвитку індивіда, протягом якого відбувається підготовка його до життя дорослих [7, с. 94]. Отже, поняття «екологія дитинства» дослівно можна розуміти як «наука про будинок дитинства».

На підставі загальноновизначеного в межах екології людини розглянемо складові «будинку дитинства». За В. Розановим, до *ключових категорій* екології людини відносять такі, як: *от: здоров'я, харчування, образ життя, довкілля, зв'язок із чинниками зовнішнього середовища*.

Поняття «здоров'я» слід розглядати на трьох рівнях: суспільний рівень – характеризує стан здоров'я більшості контингенту населення, наприклад, міста, країни чи всього народонаселення Землі; груповий рівень – зумовлений специфікою життєдіяльності людей, що складають сім'ю чи колектив, тобто людей, об'єднаних професійною належністю чи умовами спільного проживання; індивідуальний рівень – людина розглядається як індивідум, цей рівень визначається генетичними особливостями певної людини, образом життя тощо. Де кожний попередній рівень здоров'я тісно пов'язаний з наступним і навпаки.

Наповнення поняття здоров'я варіюється залежно від концептуальної моделі «будинку дитинства»: *медична, або функціональна модель*, де здоров'ям вважається відсутність хвороби, яка виявляється об'єктивним методом; *біологічна модель здоров'я*, що будується на уявленні про здорову людину-індивідум, у якого не виявлено відхилень від певного біологічного показника (норми); *біосоціальна модель*, розглядає комплекс біологічних і соціальних ознак здоров'я у їх єдності, де соціальними ознакам надається першочергове значення; *ціннісна модель здоров'я* передбачає оцінку значимості здоров'я для людини та суспільства; *інтегральна модель* – включає суму чинників медичних, біологічних, соціальних, особистих тощо.

Спираючись на цілопокладання екології людини як наукового розуміння, *метою екології дитинства* виступає збереження і, по можливості, підвищення рівня екологічного здоров'я дитини (людини) тобто здоров'я у контексті стану навколишнього середовища.

В умовах Концепції переходу України до сталого розвитку, яка визначає цілісну систему поглядів на подальші шляхи взаємоінтегрованого гуманітарного, соціального, економічного та екологічного розвитку країни, в системі освіти увага зосереджена на найголовніше – **збереження здоров'я дітей**.

Розглядаючи *здоров'я*, як ключове поняття екології дитинства, за В. Розановим виокремимо фізичне і психічне, стан повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, що повинно забезпечуватися на особистісному рівні.

Якщо розглядати забезпечення повного фізичного благополуччя в умовах освітньої сучасної парадигми, яка спрямована на формування здоров'язбежувальної компетенції, можна виокремити такі способи розвитку дитини (за БКДО) [2], як-от: ознайомлення дитини із будовою свого тіла, формування гігієнічних навичок за його доглядом; формування розуміння належності до певної статі; ознайомлення із продуктами харчування; основними показниками власного здоров'я, цінністю здоров'я для людини; формування умінь виконувати основні рухи та гімнастичні вправи; застосовувати здобуті знання, вміння і навички щодо збереження здоров'я, не зашкоджуючи як власному, так і здоров'ю інших людей; обов'язкове ознайомлення із правилами безпеки життєдіяльності, їх дотриманням.

До показників повного *психічного благополуччя* дошкільного дитинства віднесемо такі, як-от: сформованість обізнаності дитини з образом самої себе, своїм «Я», її місцем у системі людської життєдіяльності (у сім'ї, групі однокласників, соціально-комунікативному просторі, в різних видах діяльності); розвинута здатність до самооцінки, довірливої регуляції власної поведінки в різних життєвих ситуаціях, позитивного ставлення до власного внутрішнього світу (мотиви, ціннісні орієнтації, бажання і мрії, почуття тощо), оптимістичного світовідчуття щодо свого сьогодення і майбутнього.

Повне *соціальне благополуччя* дошкільця характеризується обізнаністю із нормами та правилами сімейного (родинного) співжиття; здатністю їх дотримуватися; умінням підтримувати доброзичливі, дружні, довірливі стосунки в родинному колі, виявляти турботу і любов до рідних та близьких членів родини; обізнаністю із різними соціальними ролями людей (знайомі, незнайомі, свої, чужі, діти, дорослі, жінки, чоловіки, дівчатка, хлопчики, молоді, літні тощо); з елементарними соціальними та морально-етичними нормами міжособистісних взаємин; умінням дотримуватись їх під час спілкування; здатністю взаємодіяти з людьми, які її оточують: узгоджувати свої дії, поведінку з іншими; усвідомленням свого місця в соціальному середовищі; позитивному сприйманні себе; вмінням співпереживати, співчувати, допомагати іншим, обирати відповідні способи спілкування в різних життєвих ситуаціях.

Але не слід відштовхувати й інші показники благополуччя, як-от: житло та мікрооточення, харчування, одяг та взуття, соціально-економічне благополуччя, серед психологічних – сприйманням екологічного ризику, контактами з хімічними речовинами, найновішим – розвитком інформаційних технологій та на останнє, проблема психічного здоров'я людини.

Серед численних видів і форм взаємодії людини із середовищем зазвичай найбільш явно виявляються два аспекти, а саме: перший - вплив довколишньої природи на людину, на її фізичні і психічні функції, її здоров'я і благополуччя; другий аспект – вплив людини на середовище її відображення цього впливу, перетворюючого, окултурюючого, але час від час що призводить до деградування середовища до свідомості людини, тобто усвідомлення і осмислення антропогенного впливу. Обидва зазначені аспекти тісно пов'язані із поведінкою людини.

На підставі зазначеного, цікавими є такі питання як залежність поведінки людини від впливу навколишнього середовища, з одного боку, і психологія людини стосовно навколишнього середовища – з іншого. Розглядаючи ці питання, слід звернутися до термінологічного оформлення проблеми.

Так, низка учених, обговорюючи психологічні аспекти поведінки людини у різних умовах середи, використовують термін «психологічна екологія», що включає питання впливу на психіку людини екстремальних чинників природного середовища. В. Медведєв і А. Алдашева, використовують термін «екологічна свідомість», розуміючи психологію і когнітивні функції людини у процесі її взаємодії із природою і довколишнім середовищем. Найбільш загальні позиції у цьому сенсі займає психологічна (поведінкова) географія, що розглядає соціологічні і психологічні аспекти сприймання людини довколишньої природи, ландшафтів, природних явищ, у тому числі катастрофічних (Дж. Голд, 1999).

Згідно концепції В. Барабой, Д. Сутковой про стресовий характер впливу електромагнітних іонізуючих і неіонізуючих випромінювань на живі організми, будь-яке електромагнітне випромінювання, серед інших біологічних ефектів впливу електромагнітних іонізуючих і неіонізуючих випромінювань на живі організми у тому числі тягне за собою активізацію вільнорадикальних окислювальних процесів у ліпідних мембранах кліток живого організму, тобто активізацію найважливішого внутрішнього атрибуту стресового стану, яким виступає перекисне окислення ліпідів біомембран. Супутні цьому явищу зрушення у гормональному гомеостазі, що виникають після опромінення, впливаючи на різноманітніші рецепторні структури організму, можуть сприяти формуванню різних передпатологічних та патологічних станів («екозаалежна патологія») [3].

Взаємозв'язок поведінки людини і стан середовища його мешкання не повинен бути однобічним та обмежуватись лише біологічними аспектами, що формують поведінкову реакцію на відповідь циклічних чи аперіодичних змін у довколишньому середовищі. Тому сучасна наука торкається цього питання у контексті *географії*.

Зазначимо, що поведінка й емоції дитини (людини) суттєво залежить від погоди та ландшафту. Так, збагачений ландшафт, наприклад, поєднує гори, долини, річки чи береги моря, безумовно, сприятливо впливає на настрій дитини. Одноманітний і суворий ландшафт крайньої Півночі чи екваторіальних пустель надає пригнічений вплив на психіку. Отже, такі умови існування розглядаються як *екстремальні*.

У медицині добре відомо сприятливий вплив на організм збагачених ландшафтів. У «Салернському кодексі здоров'я», своєрідній короткій енциклопедії здорового образу життя, яка була написана в епоху Відродження, є така рекомендація: «Вранці на гори свій погляд зверни, а під вечір на води» [1].

Знання закономірностей та еколого-фізіологічних механізмів адаптації людини до різних клімато-географічних механізмів і антропогенних чинників середовища дозволить розробити науково обгрунтовані засоби та заходи з профілактики хвороб, пов'язаних з навколишнім середовищем, та надати своєчасний корегувальний вплив на стан здоров'я населення різних регіонів нашої планети.

Серед усієї сукупності чинників, що визначають якість життя, *харчування* належить важлива роль. Речовини продуктів харчування складають за-

гальну частину потоку поживних речовин для підростаючого організму та енергії; вони визначають саме тісне спілкування людини із зовнішнім середовищем, яка начебто проходить крізь організм, створюючи його внутрішнє середовище. Складний харчовий потік складається з тих самих елементів, що і планета, у ньому сотні тисячі природних речовин.

Порушення хімічної рівноваги довколишнього середовища, умов збереження врожаю може призвести до підвищення змісту шкідливих речовин у продуктах харчування. Наприклад, *соланін у картоплі чи щавлева кислота у меду* [4]. Окрім ризику вживання неякісних продуктів харчування нас цікавить й питання визначення *поживних речовин*, необхідних підростаючому організму дитини.

Тут слід звернутися до витоків народної кулінарії. З прадавніх часів королем народної кухні вважається «борщ», який відомий із сивої давнини під назвою «вариво із зілля». Назва цієї страви пішла від обов'язкової складової частини - буряка, що по-старослов'янському означає «борщ». Для українського борщу з м'ясом необхідно близько дванадцяти компонентів, які у своїй сукупності й дають смаковий букет, відомий кожному українцю [8].

Починаючи з другої молодшої групи дітей ознайомлюють із традиціями української національної кухні. Так, дітей треба вчити називати український посуд (горщик, миска, ложка, глечик); обирати потрібні овочі для борщу; у другій молодшій групі проводиться гра «Горщику, горщику, зварю в тобі борщику».

Сформована віками українська культура – традиції, побут тощо – це результат адаптації до умов існування людини у певному довколишньому середовищі. Це ключове поняття, яке охоплює усі зміни в організмі й поведінці людини у змінних умовах середовища існування і є поняття *адаптації*. Стосовно до історії буття конкретного людського організму першорядне значення має *фенотипічна адаптація*, тобто пристосувальні перебудови у організмі на підставі наявних фізіологічних і біохімічних систем, підтримуваних установленими генетичними програмами.

Біологічний сенс активної адаптації спрямований на підтримку гомеостазу – динамічної сталості внутрішнього середовища організму в умовах змін у зовнішньому [5, с. 44].

Розглядаючи критерії ефективності адаптації, В. Розанов згадує про наявність спільних компонентів у структурі понять «адаптація» і «здоров'є».

Серед критеріїв адаптації Н. Агаджаняном були виокремлені такі, як-от: стабілізація фізіологічних реакцій, відповідних за доставку й обмін газів у тканинах, збереження вищої працездатності і загальної резистентності у відповідь на дію збуджуючого чинника, стійкість до хронобіологічного чинника, відновлення імунного статусу організму, величина максимального споживання *кисню* (МСК), де підвищення МСК характеризує стабільність адаптації; сталий рівень активності і взаємодії функціональних систем; відновлення повної фізичної і мисленнєвої працездатності [5].

Отже, підводячи підсумок, зазначимо, що екологія дитинства – це міжгалузеве розуміння буття дитини у сучасному соціальному просторі, що було сформовано як результат адаптації людини до умов існування, у процесі взаємодії із абіотичними та біотичними чинниками середовища. До провідних принципів обґрунтування екології дитинства належить – принцип природо-

відповідності, краснзнавчий, екологічний, валеологічний, культуровідповідності підхід та ін.

Література:

1. Арнольд из Виллановы. Салернский кодекс здоровья / Арнольд из Виллановы. — М., 1964.
2. Базовий компонент дошкільної освіти / [наук. кер. А. М. Богуш; авт. кол-в: Богуш А. М., Беленька Г. В., Богініч О. Л. [та ін.]. - К.: Видавництво, 2012. — 26 с.
3. Барабой В.А. Окислительно-антиоксидантный гомеостаз в норме и патологии / В.А. Барабой, Д.А. Сутковой Д.А. — К. : Чернобыльинформ. — 1991. — 202 с. — (ч. 1).
4. Губарева Л.И. Экология человека: практик. для вуз. / Губарева Л.И., Мизирева О.М., Чурилова Т.М. — М. : Гуманит. изд. Центр ВЛАДОС, 2003. — 112 с.
5. Экология человека: словарь-справочник / [под ред. Агаджаняна Н.А.] — М. : Изд-во Фирма КРУК, 1997. — 208 с.
6. Курик М.В. Екологічні проблеми здоров'я дітей / М.В. Курик, О.В. Тяжка // Здоров'я України (тематичний номер). — 2011. — червень. - С. 50-51.
7. Український педагогічний словник [уклад. С. Гончаренко]. — К. : Либідь, 1997. — 376 с., с. 94
8. Яременко А.П. Українські традиції та звичаї / [авт.-упор. А.П. Яременко]. — Х. : Факт, 2008. — 232 с.

ECOLOGY CHILD WELFARE AS AN INDICATOR OF SOCIAL ENVIRONMENT OF PRESCHOOL AGE PERIOD

Sotskaya L. P.

Abstract. *According to the current practice of pre-schools, to teaching science and practice, there was a problem associated with the need to overcome a certain contradiction that exists between the goal, objectives of environmental education of preschool children based on biocentric concept, and its contents, which often reflects the anthropocentric approach.*

Purpose of this article is to examine and study the scientific understanding of the ecology of childhood in the context of Human Ecology. The term «ecology of childhood» can be understood literally as «the science of childhood home.»

The key categories of human ecology include those such as - health, diet, lifestyle, environment, interaction with environmental factors.

Filling the concept of health varies depending on the conceptual model of «sciences of home child» medical or functional model, where health is considered to be the absence of disease, which manifests itself by an objective, biological model of care that is based on the notion of a healthy man - in which the individual is not found deviations from certain biological parameters (rules) biosocial model considers the complex biological and social characteristics of health in their unity, where the social features available paramount; health values ??model provides an assessment of significance for human health and society; integrated model - factors

include the amount of medical, biological, social, personal, and so on.

Based on Targeting of Human Ecology as a scientific understanding of the purpose of environmental conservation and child advocates, to the extent possible, enhance the ecological health of the child (human) is a health condition in the context of the surrounding environment.

To summarize, we note that the environment of childhood is a cross-sectoral understanding of being a child in today's social space, which was formed as a result of human adaptation to environmental conditions, in the interaction of abiotic and biotic environmental factors. Guiding principles to ensure environmental advocates childhood are the principle corresponding of natural, regional, environmental, accordingly of culture approach.

РОЗВИТОК ІНШОМОВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

УДК 378.937

Кармель Т.М.

У статті висвітлено концептуальні положення лінгводидактики, що сприяють вдосконаленню процесу формування комунікативної компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів. Особливу увагу приділено аналізу сутності і структури іншомовної комунікативної компетентності студентів. Обґрунтовано місце і роль провідних блоків іншомовних здібностей студентів, а також специфіку різних типів оволодіння іноземною мовою (комунікативного і лінгвістичного) професійного спрямування з врахуванням їх мотивації.

Ключові слова: навчання іноземної мови, комунікативна компетентність, іншомовні здібності студентів, тип оволодіння іноземною мовою.

В статье отражены концептуальные положения лингводидактики, что способствуют совершенствованию процесса формирования коммуникативной компетентности студентов высших технических учебных заведений. Особое внимание уделено анализу сущности и структуры иноязычной коммуникативной компетентности студентов. Обоснованы место и роль ведущих блоков иноязычных способностей студентов, а также специфика разных типов овладения иностранным языком (коммуникативного и лингвистического) профессионального направления, с учётом их мотивации.

Ключевые слова: изучение иностранного языка, коммуникативная компетентность, иноязычные способности студентов, тип овладения иностранным языком.

THE DEVELOPMENT OF FOREIGN ABILITIES AS THE BASIS OF FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF STUDENTS IN THE PROCESS OF FOREIGN LANGUAGE STUDY